

УДК: 37.036+111.1

Марина ІЛЛЯХОВА

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3150-5100>

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і освіти дорослих
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України
(Київ, Україна), new_zealand@ukr.net

КРЕАТИВНІСТЬ І ТВОРЧІСТЬ: ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТЬ

У статті досліджується концептуальний статус поняття «креативність». У застосування компаративного, герменевтичного аналізу і семантичної редуції виявлено діалектичний взаємозв'язок між поняттями «творчість» і «креативність» та встановлено їхні дефініції у лексичній, семантичній і прагматичній основах. Встановлено, що креативність це цілеспрямована, прагматична активність особистості, яка спрямована на пошук ефективних шляхів вирішення життєво-професійних проблем, що характеризується створенням нових і оригінальних ідей, результатом яких є інновація та самопрезентація. Творчість розглядається як духовне, вільне, непередбачуване, альтруїстичне становлення якісно нових сутнісних форм, що мають соціокультурну і естетичну цінність, високий ступінь досконалості та спрямоване на духовне пізнання реальності і самовдосконалення.

Ключові слова: інновація, креативність, оригінальність, творчість, становлення.

Maryna ILLIAKHOVA

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3150-5100>

PhD, Associate Professor,
Associate Professor of Philosophy and Adult Education Department,
University of Educational Management,
(Kyiv, Ukraine) new_zealand@ukr.net

CREATIVITY AND ARTISTRY: DEFINITIONS OF CONCEPTS

The basis of the study was the need to establishing the conceptual status of the notion of «creativity». The study are applied the methods of comparative, hermeneutic analysis and semantic reduction. The dialectical relationship between the notions of «artistry» and «creativity» is revealed and their definitions in lexical, semantic and praxiological bases are established. The notion of «creativity» is being understood as purposeful, pragmatic activity of the individual, aimed at finding effective ways to solve life-professional problems, characterized by the creation of new and original ideas, resulting in innovation and self-presentation. The notion of «artistry» is substantiates as spiritual, free, unpredictable, altruistic formation of qualitatively new essential forms having a socio-cultural and aesthetic value, a high degree of perfection and directed on the spiritual knowledge of reality and self-perfection.

The author's contribution to the research of the subject is the justification of the anti-synonymic approach in the research of creativity and artistry on the basis of developing their semantic, lexical, and praxiological relationships. It is substantiated that the nature of creativity is inherent in technological, algorithmic, operational components, which involves focusing on the creation of innovations. Such algorithmic mechanisms cannot characterize the phenomenon of artistry, which is more inherent in spontaneity, the ossification and freedom of contemplative actions.

The research analyzes the prospects for the formation of a creative model of education. Such a model should become a coherent educational environment that not only satisfies the society's demand for innovation and generates anti- artistry forms, but also provides self-determination of educational activity, develops the ability of a person to control the transfer of the dominant own creative activity, the ability to actualize its potential creative resources, subjective artistry activity, awareness of the possibilities of professional and life-personal system in an open society.

Kew words: activity, innovation, creativity, original, artistry.

Постановка проблеми. Сучасна масова комунікація, освітні практики та науковий дискурс вже майже не можливі поза використанням поняття «креативність». Термін став невід'ємною частиною буття сучасної людини та увібрав цілий спектр значень, конотацій і способів вживання, що постійно

мігрують до різноманітних дискурсів і контекстів. Сучасне суспільство висуває вимоги щодо створення креативної реклами, споживання креативного продукту, формування креативного контенту, орієнтації на креативну економіку, реалізації креативної діяльності, розвитку креативної особистості, побудови креативних міст тощо. На перший погляд поняття «креативність» просте, зрозуміле і навіть банальне, але попри його семантичну доступність його концептуальний статус досі залишається невизначеним.

Аналіз досліджень. Складність концептуалізації поняття «креативність» пов'язана з багатоваріативністю його смислових горизонтів та редукуванням базових конотацій цього терміну до сутнісних ознак творчості. У переважній більшості психологічних досліджень поняття «креативність» і «творчість» репрезентовано як синоніми, тобто дослідження креативності відбуваються в межах психології творчості (Д. Богоявленська, М. Воллах, Д. Гілфорд, В. Дружинін, А. Матюшкін, С. Меднік, В. Панов, Я. Пономарев, Е. Торренс та інші). В інших – креативність виступає як окремий аспект вивчення творчості і досліджується як внутрішній ресурс, потенціал людини (Д. Вількесєв, М. Кашапов, Т. Кісельова, О. Корнєєва, Ю. Корнілова, О. Ракитська, В. Сластьонін, С. Сисоєва та інші). Наприклад, Я. Пономарьов пропонує цілісну концепцію творчості як психічного процесу, а креативність виокремлює як один з аспектів творчого потенціалу особистості. З огляду на це креативність аналізується у зв'язку з загальними закономірностями творчого процесу (О. Антонова, О. Дунаєва, В. Загвязинський, О. Куцевол, Л. Петришин, М. Поташник, Л. Харченко та інші), тим самим втрачає власну концептуальність й семантичну автономію.

Проблема ототожнення понять «творчість» і «креативність» також пов'язана з технологізацією творчого процесу та спробами функціонально описати його компоненти. Саме тому дослідники іноді звертаються до метафоричних форм вираження творчого процесу та аналізують його через психологічний досвід створення нового продукту (М. Зіновкіна, В. Утьомов, Ф. Шаріпов, В. Щадріков, С. Яголковський). Тому сучасність поступово втрачає

базовий смисл творчості як чогось принципово унікального, неповторного, принципово нового, натхненного, справжнього.

У спробах логічного пояснення й обґрунтування творчого акту втрачається його чуттєво-емоційний компонент який є діалектично необхідний у пізнанні цілісності світу. У поступовому процесі секуляризації творчості, тобто зведення принципової оригінальності, геніальності до здібностей вдалого комбінування, творчість утворила власну антитезу – креативність, яка у науковому дискурсі поступово набуває суто прагматичного, утилітарного значення. З позицій деяких представників соціально-філософської, культурологічної думки технологізація творчості в різних інтерпретаціях креативності, реалізується у спекуляції творчими здібностями особистості. Креативні ж здібності, що розкриваються в асиметричності та нестандартності, передовсім, орієнтовані на залучення споживчої уваги, підвищення обсягу продажів, посилення іміджевих характеристик, збільшення конкурентоздатності у всіх потоках життєдіяльності сучасної людини. Таким чином, формуються креативно-споживчі настанови, які нівелюють істинні смисли творчості до гедоністичних цінностей креативності. Відповідно, креативність розглядається лише як здатність до творчості або одна з властивостей творчого акту. Іншими словами, креативність як інваріантна характеристика творчості зводиться до здатності особистості генерувати якомога більше ідей, а безпосередньо творчість – до оригінальності. Відтак, проблема полягає у методологічній і теоретичній неоднозначності, невизначеності їхнього категоріального співвідношення та взаємоузгодження.

Мета статті полягає у встановленні кореляцій та дефініцій між поняттями «креативність» і «творчість». Поставлене завдання потребує не лише звернення до історії формування та розвитку вихідних категорій з точки зору мовознавчих знань – семіотики, філології, але і обґрунтування даного питання з філософських позицій. З метою смислової дефініції досліджуваних категорій доцільним є встановлення праксіологічного фундаментів їхньої кореляції.

Виклад основного матеріалу. Проблема неоднорідності, розмитості, поняття «креативність» пов'язана, передовсім, з тим, що переважна більшість

психолого-педагогічних і філософських розвідок орієнтовано на практику компонентного аналізу лексичних значень, що уможлиблює хибні значення поняття. Зазвичай дослідники вказують, що термін «креативність» іншомовного походження та бере свій писемний початок від англійського поняття «creativity» або від латинського слова «creatus», форми «create». О. Антонова вказує, що «аналога слову креативність в російській та українській мовах немає. У буквальному перекладі російською креативність означає «творческость» (Антонова, 2012: 15). В. Мороз також зазначає складність перекладу поняття «креативність»: «Поділ понять «творчість» і «креативність» в російській мові ускладнене тим, що останнє є прямим запозиченням з англійської мови і має ту ж основу, що і англійський еквівалент «творчість»» (Мороз, 2011: 7). З огляду на це «креативність» набуває такої звичної і явної конотації як здатність до творчості, або творчі здібності.

Повну ж історію слова та його значення уможлиблює лише етимологія. Адже внутрішня форма, що віднайдена в результаті етимології може впливати на реальне функціонування поняття. Саме тому генезу лексичного значення слова «креативність» можливо дослідити використовуючи метод семантичної реконструкції, що є процедурою відновлення стародавнього, або попереднього, значення слова, що тісно пов'язане з формально-фонетичною і лексичною реконструкцією. Ця методологічна процедура уможлиблює більш деталізований аналіз відносин слів та їхніх значень. Е. Бенвеніст у своїй праці «Семантичні проблеми реконструкції» визначив ключовий принцип методологічної процедури реконструкції, що полягає у розкритті семантичної системи, її інваріантів, через сукупність варіантів, тобто слововживань, які можна побачити у текстах. Необхідно виявити у мовах-нащадках збережені риси мови-предка, відокремити їх від пізніших новоутворень й лінгвістично інтерпретувати (Бенвеніст, 1974: 45). Зазвичай, звичний, традиційний і, здавалося б, точний запис значення (підкреслимо, що йдеться про саме запис сучасного, живого значення, а не про його походження!) не стільки показує основне значення слова, скільки приховує його від нас за ідіоматизованим слововживанням,

семантичною трансформацією. Відповідно, перед здійсненням семантичної реконструкції слід уточнити, скорегувати традиційний запис значення слова. О. Трубачов зазначає, що семантичний розвиток поняття більш активно відбувається у дописемний період, у писемному періоді присутня вже кодифікація людського знання – стабілізація семантичного розвитку (Трубачов, 1988: 198).

Використовуючи методологічну процедуру семантичної реконструкції можливо спростувати розповсюджену серед науковців думку про відсутність у слов'янській мові слова, що дотичне латинському *creo*, *-are* «створювати, творити», *cresco* «рости». При цьому слід звернутися до праслов'янського лексичного фонду та прослідкувати за семантичною поведінкою дієслова **kresati*, особливо у стародавньому словосполученні **kresati* *огнь*, яке слід, тлумачити не «вибивати, висікати вогонь, іскру», а «створювати, робити вогонь», що цілком відповідало стародавнім уявленням про живу природу вогню. З думкою О. Трубачова, стирання стародавньої семантики виразилося у перенесенні семантичного акценту на техніку добування вогню – «добувати вогонь ударом», цьому сприяло саме співзвуччя форм, а згодом – в ряді мов і діалектів з'являються значення дієслів **tesati*, **cesati* (Трубачов, 1988: 200). Дослідник доводить первісне значення «створювати вогонь» і в словосполученнях інших мов: литовського словосполучення *ugni kurti* та німецького – *feuer anstiften*. Це виявляється важливим для пошуків вихідної семантичної бази слов'янського словосполучення **kresati* *огнь*.

У дванадцятому томі «Етимологічного словника слов'янських мов», що присвячений реконструкції праслов'янського лексичного фонду та його більш глибоких індоєвропейських зв'язків, О. Трубачов реконструює слова праслов'янської групи **krasa* – **kresati* – **kresiti* та доводить, що «стародавнє значення дієслова **kresati* відобразилося у значенні імені **krasa*, в якому етимологічним базисом виявляється знов не технічна семантика «спека, вогонь», а семантика життя, колір життя» (Трубачов, 1985: 125). На цій підставі можливе зближення **kresati* з латинським *creo*, *creare* «створювати, творити, викликати

до життя», *cresco* «рости, збільшуватися». Це припущення також підтверджується враховуючи важливе значення спорідненого дієслова **kresiti* – «оживляти, освіжати, воскрешати», що безпосередньо походить від імені **kresъ* – назви літнього сонцестояння. Семантичне значення «відродження» є первинним по відношенню до вторинного значення «купальське вогнище». О. Трубачов підкреслює: «Деривативне провадження вокалізму **kresati* > **kresъ* не викликає сумнівів, а інша етимологізація останнього (**kres-* < **krep-s-* < **kroip-s-* у зв'язку з семантикою «обертати, повертати») не є прийнятною» (Трубачов, 1985: 125).

Відповідно, первинне значення слов'янського дієслова **kresati* є «створювати, творити», що етимологічно споріднено з латинським *creo* «створювати, творити», *cresco* «рости, зростати». Ім'я **krasa*, що семантично пов'язано з **kresati*, **kresъ*, **kresiti* чергуванням *a/e* або **o/*e*, семантично реконструюється як «цвітіння життя», звідти і червоний колір, рум'янець, (це значення є спрощеним і вторинним по відношенню до стародавнього синкретизму червоного саме як цвітіння життя. При розширенні меж лексичної групи **kresati* можливо віднести і слов'янські слова **krejati*, українською кріяти, що первинно означало одужання, набуття сил.

Л. Дронова пропонує альтернативне етимологічне рішення індоєвропейського кореня **k'gē-*. У першому варіанті його семантика відображає ідею росту, породження, та пов'язано з процесами годування, насичення, грецькою *κορέω*, *κορέσκω*, *κορέννυμι*. Відома з давньогрецької міфології богиня родючої землі Деметра та її донька – Кора – Персефона. Також латинське *Cerēs*, *Cerus* (Церара) – стародавня італійська і римська хтонічна богиня продуктивних сил землі, зростання і процвітання (Дронова, 2015: 188). Другий варіант кореня **k'gē-* пов'язаний з формуванням латинських *creo*, *creāre* «творити, створювати, породжувати», *crēscō*, *crēscere* «зростати, виростати процвітати, перетворюватися» (Online Etymology Dictionary), *crēber* «густо зростаючий, частий, багаторазово» Таким чином в даному випадку семантика росту,

насиченості поєднується з семантикою чергування, породження певного стану, що у циклічності породжує інший.

Семантична реконструкція дієслова *kresati, *krejati та варіантів кореня *k'gē- з високою ймовірністю вказує на те, що сучасне слово креативність належить до слов'янського лексичного фонду та його більш глибоких індоєвропейських зв'язків. З огляду на це семантика креативності показує три варіанти тлумачення: 1) створення цвітіння, краси життя; 2) неперервне циклічне зростання; 3) досягнення задоволення; 4) набуття сил. Також з'ясовано, що семантичний базис креативності пов'язаний з формуванням латинських creo, creāre «творити, створювати, породжувати», вплив на які також прослідковується у грецькому слові kreinein – «здійснювати».

Семантичний розвиток поняття більш активно відбувається у дописемний період, у писемному ж періоді присутня вже кодифікація людського знання – стабілізація семантичного розвитку слова. Семантична кодифікація відбувається і щодо латинської creāre. В релігійному значенні для позначення Творця як лексична одиниця Creator вживається з 1300 року витіснивши споконвічне scieppend (creator deity – божественне творіння), утворене від дієслова Scieppan, яке згодом перетворилося у сучасне англійське дієслово share. Це пояснюється екстралінгвістичним фактором: поширення християнства на території сучасної Великобританії спричинило розповсюдження релігійних книг. Відповідно, вони були написані латинською мовою, де в якості одного зі звернень до Бога функціонувала лексична одиниця Creator. Таким чином, лексична одиниця латинського походження, розширюючи своє лексичне значення, сприяла вживанню звернення – Creator (творець) в самому широкому сенсі, що і зафіксовано в сучасних словниках. Цей термін має чітке іудо-християнське значення та відсилає до релігійно-філософського вчення – креаціонізму, основний зміст якого полягає в тому, що буття створено з нічого завдяки вільній волі і вищому задуму Творця. Але іудо-християнська модель створення світу радикально відрізняється від грецької моделі походження Космосу у Платона. Деміург Платона (як батько) породжує тіло Космосу (τὸ τοῦ κόσμου σῶμα

ἐγεννήθη) сутність творення полягала у тому, що Деміург «привів з хаосу у порядок... усі видимі речі ... які перебували у неспокої, а у неупорядкованому і безладному русі» (Платон, 1996: 29e–30a). Платон використовує грецьке дієслово γεννάω – «бути народженим від батька», тоді як християнський Бог творить світ з «нічого». Таким чином фіксується два значення акту креації – народження з небуття та творення з нічого. Саме останнє значення лежить в основі поняття «творчість».

Семантична пра-основа слова «творити» належить до індоєвропейського кореня *tur – «охоплювати», «захищати», «обрамляти», «надавати вид». До цієї семантичної групи належать і слова твердий, твар, творіг. Макс Фасмер в «Етимологічному словнику російської мови» визначає, що творити походить від праслав'янського слова *tvoriti – «тримати», (від якого утворилися давньогрецьке «πράττειν» – роблю це, болгарське «творя» – роблю, творю, словенське «storiti», «storim» – робити, чеське «tvořit», словацьке «tvorit») та від індоєвропейського слова *twerə – «тримати» (Фасмер, 1987: 34). Також у слові «творити» прослідковується стародавнє коріння *teue- «рости, вирощувати», *taw- «виробляти». Дотичними до цієї семантичної групи є готське taujan «створювати», середньо-датське touwen «прясти, в'язати (з вовни)». Таким чином у семантичній основі слова «творити» знаходимо принципові компоненти для утворення кореня: *t'- «ділити, робити», w'- «вити, в'язати», r'- «вирішувати, звільняти». Поєднання значень слів зрощення, виття, породження семантично конструює поняття творчість як народження нового життя, що включає етапи духовного росту, зачаття, виношування плоду, звільнення від тягаря, повиття, тобто замотування у пелюшки. При цьому повиття є заключним етапом породження, творення, оскільки обрамляє, огортає цілісну, досконалу, нову істоту. Відповідно, творчість, у значенні породження принципово нової форми, всіх речей, є духовним процесом «діяння».

Можливо тому – зазначає Я. Понамарьов – до основи первинного значення творчості доцільно вкладати найширше його розуміння... Творчість – необхідна умова розвитку матерії, утворення її нових форм, разом з виникненням яких

змінюються і самі форми творчості» (Понамарьов, 1976: 43). Тобто творчість – це духовний діалектичний процес, що уможлиблює розвиток. Відповідно, творчість у контексті людської духовної діяльності – споглядання – набуває багатомірності лексичних утворень, наприклад: плодотворність, життєтворчість, чудо-творчість, миро-творчість тощо. Також багато з філософських категорій мають за основу «творчість» – благо, геніальність, талант, мистецтво, осяяння, цінність тощо. Саме тому у Словнику С. Ожегова творчість визначається як «створення нових за задумом культурних і матеріальних цінностей» (Ожегов, 1999). А. Спіркін також пише, що «Творчість – це духовна діяльність, результатом якої є створення оригінальних цінностей, встановлення нових, раніше невідомих фактів, властивостей і закономірностей матеріального світу і духовної культури» (Спіркін, 1972:193).

Таким чином у семантичній історії поняття прослідковується рух від Creator (Творець) до creative (здатність бути творчою) creativity (здатність створювати). «Creativity» з'являється завдяки роботам Вільяма Даффі у XVIII столітті, чії ідеї передбачили подальше обґрунтування психологами поділу мислення на дивергентне і конвергентне а способи вирішення завдань на адаптивні і інноваційні. У 1922 році Д. Сімпсон вперше використав поняття «creativity», яким позначив здатність людини відмовлятися від стереотипних способів мислення.

У прагматичному контексті дефініції творчості і креативності фіксуються з точки зору спрямованості на досягнення результату. Креативність завжди пов'язана з прагматичною, цілеспрямованою, ціледосяжною, інноваційною діяльністю. Х.Йонас, у переосмисленні прагматичний ідей Т. Парсонса, Е. Дюркгейма, Дж Дьюї, обґрунтував необхідність включення креативності до аналізу будь-якої дії людини, що передбачає безперервний, динамічний процес становлення самою собою (Йонас, 2007: 177). Цей необхідний, цілеспрямований процес визначається наступними положеннями: залежністю від контексту – ситуації в якій він відбувається; безперервністю, тобто діяльність поступово розгортається в залежності від поставленої мети і

необхідності вирішення проблемної ситуації; пристосуванням – дія динамічно адаптується до поточних змін ситуації і тим самим забезпечує продуктивний результат; інтерактивністю – дія завжди обумовлена соціальними і інтерсуб'єктивними відносинами; емерджентністю і спонтанністю – виникнення нових елементів може бути випадковим і відриватися у рутинному процесі. Тоді як творча діяльність характеризується свободою від необхідності, спогляданням, непередбаченим результатом, відсутністю прагматичної інтенції і матеріальної вигоди. Творчість пов'язана з трансценденцією особистості це шлях перетворення особистості вихід за межі її смислової капсулізації. Тобто творчість уможливорює існування «процесу заради процесу», тоді як креативність – це процес заради створення кінцевого результату.

Висновки. У процесі компаративного, діалогічного, герменевтичного аналізу і семантичної редукції виявлено діалектичний взаємозв'язок між поняттями «творчість» і «креативність» та встановлено їхні дефініції у лексичній, семантичній і прагматичній основах. Встановлено, що творчість має три базові значення: творіння всесвіту, створення принципово нових форм і їхня естетична та етична специфіка, сутність духовної людської діяльності. Тоді як креативність передбачає безперервне циклічне наповнення форми красою, оригінальністю, життєздатністю, силою, що характеризується ефективністю, результативністю, успішністю і корисністю. Творчість – це духовне, вільне, непередбачуване, альтруїстичне становлення якісно нових сутнісних форм, що мають соціокультурну і естетичну цінність, високий ступінь досконалості та спрямоване на духовне пізнання реальності і самовдосконалення. Креативність – цілеспрямована, прагматична активність особистості, яка спрямована на пошук ефективних шляхів вирішення життєво-професійних проблем, що характеризується створенням нових і оригінальних ідей, результатом яких є інновація та самопрезентація. З огляду на це одним з ключових компонентів креативності є прагматичність, тобто розуміння того що саме необхідно створювати, навіщо це створювати, для кого це створювати і яким є бажаний результат. Це можливе завдяки технологічній, алгоритмічній, операційній

складовій креативності, що необхідно передбачає орієнтацію на створення інновацій. Тоді як алгоритмізовані механізми не можуть характеризувати феномен творчості, якому більш притаманна спонтанність, осяння і свобода споглядальних дій. Відтак, опанувати нелінійні алгоритми комбінування, синтезу, а також неалгоритмізовані і організаційні практики створення нового і оригінального продукту можливо у процесі розвивальної безперервної освіти. Тоді як творчість завжди є унікальною, неповторною і специфічною у духовній діяльності кожної окремої особистості.

Таким чином, встановлені концептуальні відносини між креативністю і творчістю мають утворити базис для формування креативної моделі освіти. Ця модель має стати когерентним освітнім середовищем, що не лише задовольняє запит суспільства на інноваційність і щоразу породжує симулякризовані псевдо творчі форми, а й забезпечує самодетермінацію освітньої діяльності, розвиває вміння людини контролювати трансфер домінант власної креативної активності, здатність до актуалізації її потенційних креативних ресурсів, суб'єктної творчої активності, усвідомлення можливостей професійної і життєво-особистісної системи у відкритому суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14–41.
2. Бенвенист Э. Семантические проблемы реконструкции. Общая лингвистика / под ред. Ю. С. Степанова. М.: Прогресс, 1974. 446 с.
3. Дронова Л. П. Генетические связи слав. *šerda: семантическая реконструкция. Русин. 2015. № 3. С. 183–190.
4. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений. М.: Азбуковник, 1999. 944 с.
URL: <http://www.ozhegov.org/alfabet/t5.shtml>

5. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика. М.: Издательство Наука, 1976. 304 с.
6. Платон Тимей. Собрание сочинений в 4-х томах. Том 3. М.: Мысль, 1994. 654 с.
7. Трубачев О. Н. Приемы семантической реконструкции. Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. Теория лингвистической реконструкции. М., 1988. С. 197–222.
8. Спиркин А. Г. Сознание и самосознание. М., 1972. 303 с.
9. Мороз В. В. Развитие креативности студентов. Монография. Оренбург : ОГУ, 2011. 183 с.
10. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. В 4 т. Т. 4 (Т–Ящур) / пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева. 2–е изд., стер. М.: Проресс, 1987. 864 с.
11. Йонас Ганс Креативность действия. Санкт-Петербург, Алетея. 2007. 320 с.
12. Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд / под ред. О. Н. Трубачева. М.: Наука 1985. Вып. 12. 189 с.
13. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>

REFERENCES

1. Antonova O. Sutnist' ponyattya kreativnosti: problemi ta poshuki. Teoretichni i prikladni aspekti rozvitku kreativnoï osviti u vishchij shkoli: monografiya / za red. O. A. Dubasenyuk. ZHitomir: Vid-vo ZHDU name by I. Franka, 2012. pp. 14–41 [in Ukrain].
2. Benvenist EH. Semanticheskie problemy rekonstrukcii. Obshchaya lingvistika / pod red. YU. S. Stepanova. M.: Progress, 1974. 446 p [in Russian].
3. Dronova L. P. Geneticheskie svyazi slav. *čerda: semanticheskaya rekonstrukciya. Rusin. 2015. № 3. pp. 183–190 [in Russian].
4. Ozhegov S. I. Tolkovyj slovar' russkogo yazyka: 80 000 slov i frazeologicheskikh vyrazhenij. M.: Azbukovnik, 1999. 944 p. URL: <http://www.ozhegov.org/alfabet/t5.shtml> [in Russian].
5. Ponomarev Y. A. Psihologiya tvorchestva i pedagogika. M.: Science, 1976. 304 p. [in Russian].

6. Platon Timej. Sobranie sochinenij v 4-h tomah. Tom 3. M.: Think, 1994. 654 p. [in Russian].
7. Trubachev O. N. Priemy semanticheskoy rekonstrukcii. Sravnitel'no-istoricheskoe izuchenie yazykov raznyh semej. Teoriya lingvisticheskoy rekonstrukcii. M., 1988. pp. 197–222 [in Russian].
8. Spirkin A. G. Soznanie i samosoznanie. M., 1972. 303 p. [in Russian].
9. Moroz V. V. Razvitie kreativnosti studentov. Monografiya. Orenburg : OGU, 2011. 183 p [in Russian].
10. Fasmer M. Ehtimologicheskij slovar' ruskogo yazyka. V 4 t. T. 4 (T–Y) / per. s nem. i dop. O. N. Trubacheva. 2–e izd., ster. M.: Proress, 1987. 864 p [in Russian].
11. Jonas Gans Kreativnost' dejstviya. Sankt-Peterburg, Aleteya. 2007. 320 p [in Russian].
12. Ehtimologicheskij slovar' slavyanskih yazykov. Praslavyanskij leksicheskij fond / pod red. O. N. Trubacheva. M.: Nauka 1985. Vyp. 12. 189 p [in Russian].
13. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/>